

БЮЛЕТЕНЬ

www.uaa.org.ua

07 ⁽⁶²⁾
2024

Ukrainian Advocates'
Association

АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

4

Лук'яненко Олександр
адвокат, партнер VB Partners
проект «Обличчя адвокатури»

7

**Tax & Business
Talks - 2024
A2B Forum**
анонс ААУ

16, 22

**Вебінари ААУ:
обговорення тем
професіоналами**
робота комітетів ААУ

МИ ВІДКРИТІ ДЛЯ ВСІХ АДВОКАТІВ

АА
АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

• ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ ААУ •

Amber
LAW COMPANY

ARTIUS
LAW FIRM

Адвокатське об'єднання
**ВДОВИЧЕН
ТА ПАРТНЕРИ**

30
YEARS OF
EXPERIENCE

DMITRIEVA & PARTNERS
LAW COMPANY
since 1994

EQUITY
attorneys at law

GRACERS
LAW FIRM

D Legal
Group

ATTORNEYS AT LAW
LESHCHENKO, DOROSHENKO
&
PARTNERS

• ПАРТНЕРИ КОМІТЕТІВ ААУ •

ПРАВОВА КОМПАНІЯ
ПРИВАТНОГО ПРАВА
ІІ КАТЕГОРІЇ

**Андрій
АВТОРГОВ**

avtorgov.com

ALARIUS
ATTORNEYS AT LAW

Адвокатське об'єднання
**ВДОВИЧЕН
ТА ПАРТНЕРИ**

**ЮРИДИЧНЕ БЮРО
СЕРГЄЄВИХ**

TD
TETIANA DANILENKO LF

DELTA
INTERNATIONAL
SERVICES

EQUITY
attorneys at law

ETERNALAW

GRACERS
LAW FIRM

GRECO
LAW COMPANY

D Legal
Group

W
KATRYNIVLASUK

KPD CONSULTING
LAW FIRM

ATTORNEYS AT LAW
LESHCHENKO, DOROSHENKO
&
PARTNERS

**LIGA
ZAKON**

mitrax
ATTORNEYS AT LAW

Olsten
PARTNERS

S
SAIVENA
Group

V.I.
V.I.Partners
АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ

YURISVEST
LAW FIRM

У сучасних реаліях правова система України стикається з низкою серйозних викликів. Війна, економічна нестабільність та соціальна напруга зумовлюють потребу у захисті прав громадян і бізнесу, тож на сьогодні роль адвокатури стає особливо важливою, адже професійна діяльність адвокатів охоплює найрізноманітніші сфери суспільного життя. Водночас, як ніколи актуальною стає кримінальна практика, захист бізнесу від протиправних посягань, відстоювання інтересів та прав потерпілих, сприяння розвитку антикорупційної інфраструктури – це лише малий перелік того, до чого щоденно долучається адвокатська спільнота.

Ще один виклик – це моральна та психологічна стійкість. Робота в умовах постійного стресу, розв'язання чутливих і складних справ, пов'язаних із життям і долями людей, потребує високого рівня адвокатської етики.

Адвокатура – це більше, ніж захист у судах. Це проактивна позиція, спрямована на відновлення справедливості, захист прав, забезпечення стабільності для бізнесу і громадян. Як писав Григорій Сковорода: «Не розум від книг, а книги від розуму створились». На практиці цей принцип можна тлумачити, як: не закони самі по собі захищають права людей, а професіонали, які застосовують їх із мудрістю та сумлінням.

Тому завдання кожного правника – діяти не лише за буквою, а й за духом закону, створюючи нові стандарти правосуддя, які відповідають сучасним викликам.

З повагою Тарас Пошиванюк –

Голова Комітету ААУ з кримінального права та процесу,
Партнер EQUITY, адвокат

ЗМІСТ

ОБЛИЧЧЯ АДВОКАТУРИ

Лук'яненко Олександр «Бізнес vs правоохоронці. Тенденції з позиції захисту» 4

ПОДІЇ ААУ

TAX&BUSINESS TALKS - 2024 A2B FORUM 7

СТАТТЯ

Костюченко Олена «Щодо випадків недоцільності передачі арештованого майна в управління АРМА» 11

СТАТТЯ

Лисенко Сергій «Воєнний стан і обмеження прав: чи можливий баланс між безпекою та верховенством права?» 14

РОБОТА КОМІТЕТІВ ААУ

Вебінар «Звернення стягнення на нерухоме майно боржника...» 16

СТАТТЯ

Майстро Дмитро «Практичні аспекти відповідальності за колабораційну діяльність» 20

РОБОТА КОМІТЕТІВ ААУ

Вебінар «Вплив війни на сферу нерухомості та будівництва, актуальні питання та відповіді» 22

СТАТТЯ

Ісаєнко Євгеній «Угоди у корупційних кримінальних правопорушеннях по-новому» 26

Top WCC Law Firm

- 30 юристів White-Collar Crime
- 7 лідерів практики WCC
- перші визнані на глобальному ринку
- 16 відзнак в міжнародних рейтингах
- найдовша історія практики з 2005 року

БІЗНЕС VS ПРАВООХОРОНЦІ. ТЕНДЕНЦІЇ З ПОЗИЦІЇ ЗАХИСТУ

Лук'яненко Олександр

Адвокат, партнер VB Partners

- Які виклики перед бізнесом постають сьогодні? Чи зберіглась тенденція посилення тиску правоохоронних органів?

- Сьогодні бізнес повинен діяти в умовах подвійного виклику: з одного боку – зосереджуватись на господарській діяльності, з іншого – протидіяти зростаючому тиску з боку держави.

На жаль, реалії такі, що підприємцям доводиться виділяти ресурси для «протистояння» контролюючим органам. Держава прагне контролювати всі аспекти діяльності – від ринків збуту та сплати податків до вибору контрагентів і комунікацій. Говорити про стабілізацію ситуації поки зарано.

- Якими, на Вашу думку, є причини подібної ситуації?

- Основні причини знаходяться на поверхні: підтримка статистики діяльності правоохоронців та виконання їх планових показників. Водно-

час, активність державних органів багато в чому зумовлена політичними процесами та «настроями» влади, що створює додатковий тиск на підприємців.

- Чи змінились методи роботи правоохоронних органів за останні роки? Як Ви оцінюєте такі зміни?

- Методи роботи правоохоронців постійно змінюються, але їхній якісний рівень досі не покращується.

Підприємців, як і раніше, «кошмарять» необґрунтованими обшуками, вилученням документів, арештами активів. Часто це супроводжується системними допитами, спрямованими більше на психологічний тиск, аніж на отримання інформації.

Для сторони захисту це створює можливість: через численні порушення ми можемо звертатися до національних і міжнародних правозахисних інституцій, що дає клієнтам додаткові важелі впливу на ситуацію.

- Чи змінились вимоги Клієнтів до Ваших послуг?

- Запит на якісні юридичні послуги залишається високим. Але клієнти дедалі більше очікують адаптивних та стратегічних рішень, що можуть оперативно враховувати нові законодавчі зміни. Сучасний підхід передбачає не лише вирішення поточних питань, але й бачення загальної картини з урахуванням бізнес-цілей клієнта та прогнозуванням ризиків.

В умовах зростаючої непередбачуваності, клієнти очікують розробки сценаріїв для різних можливих варіантів розвитку ситуації, що дозволяє їм бути готовими до будь-яких змін. Поряд із цим, особлива увага приділяється управлінню ризиками та превентивним заходам для мінімізації юридичних та регуляторних загроз.

Інноваційність також стала вагомим фактором – клієнти цінують використання технологій

для оптимізації процесів, що знижує витрати та підвищує ефективність. Відповідно, вимоги клієнтів стають більш комплексними, а наша команда прагне поєднувати професіоналізм з гнучкістю та інноваційністю для задоволення цих зростаючих потреб.

- Чи може бізнес діяти превентивно та випередити потенційну увагу правоохоронних органів до себе?

- Бізнес не лише може, але й має активно підходити до побудови стратегії протидії тиску. Навіть великий та повністю прозорий бізнес не застрахований від уваги правоохоронців.

Останнім часом підприємці розуміють необхідність співпраці з адвокатами на етапі оцінки ризиків. За результатами правового аудиту компанії отримують конкретні рекомендації щодо мінімізації ризиків і алгоритм дій у випадку інтересу з боку держави.

- Які стратегії ведення бізнесу можете порадити для мінімізації ризиків кримінального переслідування?

- Ідеальної формули для уникнення кримінального переслідування не існує, але існують ефективні стратегії для мінімізації ризиків.

а) Структурування процесів й документування. Прозорі бізнес-процеси з чітким розподілом відповідальності, належне ведення та зберігання документів дозволяють швидко підтвердити легітимність діяльності компанії.

б) Безпека та збереження конфіденційної інформації. Захист важливих даних через надійні IT-системи та обмеження доступу дозволяє уникнути несанкціонованого доступу до даних.

в) Культура комплаєнсу та внутрішні аудити. Принципи комплаєнсу на всіх рівнях компанії, регулярні перевірки та навчання допомагають дотримуватись правил і своєчасно виявляти порушення.

г) Механізми для виявлення ризиків. Внутрішні перевірки та зовнішні аудитори допомагають своєчасно ідентифікувати ризики й мінімізувати їх вплив на компанію.

Комплексний підхід, що включає прозору структуру, захист даних, комплаєнс та систему

управління ризиками, знижує ймовірність переслідування та забезпечує стабільність бізнесу.

- Яке значення має якісна комунікація з правоохоронними органами для бізнесу?

- Якісна комунікація з правоохоронними органами має вагоме значення для захисту інтересів бізнесу. Зазвичай, доцільно мінімізувати безпосередні контакти з державними органами, адже часта комунікація може стати інструментом для збору додаткової інформації, яка потенційно може бути використана проти компанії.

Здійснення будь-яких комунікацій краще довірити адвокату, який здатен контролювати обсяг наданих відомостей та правильно інтерпретувати запити державних органів. Це не лише захищає від випадкового витоку конфіденційної інформації, але й мінімізує ризики неправомірного тиску, надаючи компанії юридичний захист і забезпечуючи її інтереси в умовах будь-яких правових викликів.

- Які зони розвитку вбачаєте у відносинах бізнес - держава?

- Основною зоною розвитку у відносинах між бізнесом і державою є формування взаємної довіри та партнерства. Держава повинна визнати значення бізнесу як ключового джерела економічного зростання й прагнути створити сприятливі умови для його розвитку, мінімізуючи надмірний тиск та адміністративні бар'єри.

Ідеальної синергії, звичайно, досягти важко, але поступові кроки до взаєморозуміння та партнерства є можливими. Це включає запровадження дієвих механізмів для консультацій і взаємодії, прозоре регулювання з боку держави та ініціативу бізнесу щодо дотримання норм і стандартів. Взаємне прагнення до поліпшення відносин здатне забезпечити стабільність й створити сприятливий клімат для економічного розвитку. ●

TAX&BUSINESS TALKS - 2024 A2B FORUM

08 ЛИСТОПАДА ВІДБУВСЯ «TAX & BUSINESS TALKS - 2024 A2B FORUM» / ПОДАТКОВИЙ ФОРУМ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ, ЯКИЙ БУВ ПРИСВЯЧЕНИЙ ПРАКТИЧНИМ ПРОБЛЕМАМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ШЛЯХАМ ЇХ ВИРІШЕННЯ: НАЙАКТУАЛЬНИШИМ ПИТАННЯМ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ, НОВАЦІЯМ І ЗМІНАМ В ОПОДАТКУВАННІ ТА ЗВІТНОСТІ.

Відкрили форум з вітальними словами та зверненнями до аудиторії: **Дмитрієва Ольга**, Президентка ААУ, кураторка Law & Business Studio, керуюча партнерка АО «Dmitrieva &

Partners», адвокатка; та **Ярош Зоя**, голова Наглядової ради ААУ, керуюча партнерка, АО «Marshaller Group», адвокатка.

Модераторами TAX & BUSINESS TALKS - 2024 A2B FORUM виступили:

- **Ігнатенко Анна**, партнерка ID Legal Group;
- **Лещенко Олександр**, керуючий партнер Attorneys at Law «Leshchenko, Doroshenko & partners», к.ю.н., адвокат;
- **Вдовичен Олег**, керуючий партнер АО «Вдовичен та партнери», член Правління ААУ, голова Комітету ААУ з питань захисту бізнесу, адвокат.

Головними темами дискусії на заході стали:

- актуальна судова практика з податку на репатріацію - як відображення нових підходів податкової служби під час перевірок;
- актуальна судова практика КАС ВС з питань оподаткування та підходи ЄСПЛ у податкових спорах;
- актуальні питання щодо оподаткування, валютного регулювання та валютного контролю;
- відновлення податкових перевірок: результати та тенденції;
- КІК - декларування за 2022-2023 роки, відповідності в правилах декларування за 2024 рік;
- податкові проблеми на сучасному етапі: бенефіціарний власник, ТЦО, резиденство, КІК.

На TAX & BUSINESS TALKS - 2024 A2B FORUM / Податковому Форумі доповіді підготували та висвітлили такі спікери:

- **Блажівська Наталія**, суддя Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді, д.ю.н, доцентка;
- **Василевська-Смаглюк Ольга**, народна депутатка України, Заступниця голови Комітету, голова підкомітету з питань функціонування платіжних і інформаційних систем та запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики;
- **Дворнікова Анна**, старша юристка EVERLEGAL, адвокатка;
- **Дмитрієва Ольга**, Президентка ААУ, кураторка Law & Business Studio, керуюча партнерка АО «Dmitrieva & Partners», адвокатка;

- **Желтобрюх Ірина**, суддя Верховного Суду у Касаційному адміністративному суді, д.ю.н.;
- **Заянчуковський Сергій**, адвокат Attorneys at Law «Leshchenko, Doroshenko & partners»;
- **Коновалова Олена**, заступниця директора департаменту з питань праці - начальниця відділу нагляду за додержанням законодавства про працю Державної служби України з питань праці;
- **Михайленко Дмитро**, керуючий партнер Crowe Mikhailenko, президент Асоціації податкових консультантів, голова Комітету підприємців з податкових питань при ТППУ*;
- **Монаєнко Антон**, д.ю.н., професор, заслужений юрист України, член Науково-консультативної ради при Верховному Суді;
- **Незамедінова Наталія**, керівниця департаменту ТЦУ групи компаній MGI PSP Audit, магістр фінансів, сертифікований аудитор;

* Торгово-промислова палата України

- **Острікова Тетяна**, членкиня Наглядової Ради АТ «АльтБанк», консультантка Комітету ВР з питань фінансів, податкової та митної політики, адвокатка, народна депутатка VIII скликання;

- **Смердов Віталій**, керуючий партнер юридичної компанії First Pro Tax, позаштатний консультант Комітету ВР України з питань фінансів, податкової та митної політики;

- **Суворов Владислав**, Заступник Голови Державної митної служби України, кандидат економічних наук;

- **Терещенко Денис**, керуючий партнер Alertes, адвокат;

- **Тімонов Андрій**, адвокат ЮК «RIYAKO & PARTNERS», керівник податкової практики;

- **Форсюк Віта**, радниця з правових питань Голови Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, к.ю.н.;

- **Шевцова Тетяна**, керуюча партнерка аудиторської компанії КАПІТАЛ ПЛЮС, членкиня ГР при Міністерстві фінансів України, голова податкового комітету, членкиня експертної ради по розробці узагальнюючих податкових консультацій при Міністерстві фінансів України;

- **Щурко Олексій**, менеджер А1 Consulting.

Асоціація адвокатів України вдячна всім спікерам та експертам за змістовні, цікаві та конструктивні доповіді.

Окрема подяка за підтримку **Генеральному партнеру форуму ID Legal Group, Експертному партнеру форуму Attorneys at law «Leshchenko, Doroshenko & partners», Професійному експерту форуму АО «Вдовичен та партнери», партнерам форуму: ЮК «RIYAKO & PARTNERS»,**

EVERLEGAL, Alertes, First Pro Tax, A1 Consulting, MGI PSP Audit, АО «Dmitrieva & Partners», КАПІТАЛ ПЛЮС, а також інформаційним і медіа-партнерам форуму.

Дякуємо всім, хто долучився до заходу, та висловлюємо впевненість у нашій подальшій плідній і взаємовигідній співпраці на благо спільних інтересів. До нових зустрічей! ◆

Актуальні новини на сайті ААУ www.uaa.org.ua:

Приєднатися до Телеграм-каналу ААУ можна за посиланням:

ЩОДО ВИПАДКІВ НЕДОЦІЛЬНОСТІ ПЕРЕДАЧІ АРЕШТОВАНОГО МАЙНА В УПРАВЛІННЯ АРМА

Костюченко Олена

Завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики ННІ права КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцентка, адвокатка, партнерка АО «Дмитрієва та партнери», членкиня Правління ААУ

Право власності в Україні є предметом охорони на рівні Основного Закону. Так ст. 41 Конституції України проголошує, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі. Стаття 42 Конституції України визначає, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути

обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 64 Основного закону).

Згідно зі статтею 1 Протоколу 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод будь-яке обмеження права власності повинно здійснюватися, зокрема, на умовах, передбачених законом. Статтею 13 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини визначено, що кожен, чий права та свободи, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі.

У відповідності до усталеної практики Європейського Суду з прав людини в контексті вищевказаних положень, володіння майном повинно бути законним (рішення у справі «Ятрідіс проти Греції» [ВП], заява N 31107/96, п. 58, ECHR 1999- II). Вимога щодо законності у розумінні Конвенції вимагає дотримання відповідних положень національного законодавства та відповідності принципів верховенства права, що включає свободу від свавілля (рішення у справі «Антріш проти Франції», від 22 вересня 1994, Series A №296-A, п.42, та «Кушоглу проти Болгарії», заява №48191/99, пп. 49 – 62, від 10 травня 2007). Будь-яке втручання державного органу у право на мирне володіння майном повинно забезпечити «справедливий баланс» між загальним інтересом суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи. Необхідність досягнення такого балансу відображена в цілому в структурі статті 1 Першого протоколу. Необхідного балансу не вдасться досягти, якщо на відповідну особу буде покладено індивідуальний та надмірний тягар (рішення від 23 вересня 1982 у справі «Спорронг та Льонрот проти Швеції», пп.69 і 73, Series A №52). Іншими словами, має існувати обґрунтоване пропорційне співвідношення між засобами, які застосовуються, та метою, яку прагнуть досягти (рішення від 21 лютого 1986 року у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства», заява No 8793/79, параграф 50, Series A №98). обмеження права власності має переслідувати законну мету за допомогою засобів, які є пропорційними меті (Рішення ЄСПЛ від 05.01.2000 у справі «Беєлер проти Італії», заява No 33202/96, параграф 107).

Арешт майна є одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження (п. 7 ч. 2 ст. 131 КПК України). Згідно ч. 10 ст. 100 КПК України арешт може бути накладений у встановленому цим Кодексом порядку на рухоме чи нерухоме майно, гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковій формі, в тому числі кошти та цінності, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, видаткові операції, цінні папери, майнові, корпоративні права, віртуальні активи, щодо яких ухвалою чи рішенням слідчого судді, суду визначено необхідність арешту майна. При цьому, застосування арешту майна як заходу забезпечення кримінального провадження слідчим суддею є неможливим, якщо потреби досудового розслідування не виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора. Не може бути арештовано майно, якщо воно перебуває у власності добросовісного набувача, крім арешту майна з метою забезпечення збереження речових доказів (абз. 2 ч. 10 ст. 100 КПК України).

Потрібно зазначити, що встановлена КПК України процедура вирішення питання про передачу майна в управління АРМА має самостійні умови прийнятності, відмінні від критеріїв застосування арешту майна, та по суті становить окреме більш обтяжливе порівняно з арештом втручання в право мирного володіння майном. Слід наголосити, що критерії розумності та співмірності обмеження права власності є оціночними поняттями та повинні визначатися на розсуд слідчого судді (суду).

Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» № 772-VIII від 10 листопада 2015 (далі за текстом Закон про АРМА) визначає нормативний зміст терміну управління активами як діяльність із володіння, користування та розпорядження активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави і вирішено питання про їх передачу Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, тобто забезпечення збереження активів, збереження (за можливо-

сті – збільшення) їх економічної вартості, передача їх в управління або реалізація активів у випадках та порядку, передбачених цим Законом, а також реалізація активів, конфіскованих у кримінальному провадженні чи стягнених за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими (п. 4 ч. 1 статті 1).

За своїм правовим статусом Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі по тексту – АРМА), є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнено за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими (ч. 1 ст. 2 Закону про АРМА).

Організація здійснення заходів, пов'язаних з проведенням оцінки, веденням обліку та управління активами належить до однієї з функцій АРМА (п. 4 ч. 1 ст. 9 Закону про АРМА). З метою її реалізації АРМА може за зверненням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду реалізувати свої повноваження (згідно п. 8-1 ст. 10 Закону про АРМА) щодо надання слідчому, прокурору, слідчому судді, суду письмових роз'яснень щодо можливості забезпечення Національним агентством ефективного управління активом та збереження (за можливості – збільшення) його економічної вартості. Таке роз'яснення надається у відповідь на звернення слідчого, прокурора, слідчого судді, суду протягом п'яти робочих днів з дня отримання Національним агентством такого звернення. Форма такого звернення затверджується спільним наказом Офісу Генерального прокурора та Національного агентства. Уповноважені особи Національного агентства згідно п. 5 ч. 2 ст. 11 Закону про АРМА мають право: представляти Національне агентство в судах, закордонних юрисдикційних органах у порядку, встановленому законом.

Управління активами (рухомим та нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими

правами) здійснюється Національним агентством шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління на умовах ефективності, а також збереження (за можливості – збільшення) їх економічної вартості (ч.ч. 1 та 3 ст. 21 Закону про АРМА). Метою управління арештованими активами АРМА є збереження їхньої вартості, забезпечення ефективного, прозорого та гнучкого управління. Якщо управління арештованими активами не здійснюється належно, їхня вартість може значно зменшитися.

Абзац 7 ч. 6 ст. 100 КПК України визначає, що речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абзаці першому цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

Причому, заборона або обмеження користування, розпорядження майном можуть бути застосовані лише у разі, коли існують обставини, які підтверджують, що їх незастосування призведе до приховування, пошкодження, псування, зникнення, втрати, знищення, використання, перетворення, пересування, передачі майна (ч. 11 ст. 100 КПК України). Передача майна в управління АРМА є суворим заходом.

Таким чином, слід зазначити, якщо власник майна або уповноважений ним орган чи особа здійснює управління активами ефективно, забезпечує збереження їх вартості, вживає заходів, спрямованих на запобігання виникнення обставин негативного характеру, здійснює заходи щодо прибутковості майна, відсутнє приховування, пошкодження, псування, унеможливлення використання, зникнення, втрата інші негативні фактори управління майном, то відповідно відсутній сенс та правові підстави у передачі майна в управління АРМА.

Слідчий суддя повноважний вважати надмірним та непропорційним накладення арешту шляхом обмеження права користування арештованим майном. У цьому контексті, слідчий суддя врахо-

вує обсяг обмеження прав третіх осіб, втручання у права власності яких було б надмірним. Слідчий суддя може застосувати виключно заборону розпорядження та відчуження майна, яке відповідає ознакам речового доказу, зважаючи на встановлені ризики, а також необхідність його використання для потреб досудового розслідування та судового розгляду. Умови управління майном, на яке слідчим суддею накладено арешт, але відмовлено у передачі в управління АРМА, повинні бути такими, що забезпечують збереження його для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості. Збереження активів залежить від результативності управління, що полягає в ефективних підприємницьких рішеннях та заходах.

Справедливий баланс між вимогами суспільного інтересу у вигляді досягнення завдань кримінального провадження та вимогами захисту права власності окремої особи, може буде досягнутий, у випадку застосування обмеження розпорядження та відчуження арештованого майна без заборони його використання. Крім того, повинно бути враховано, що заборона користування призведе до обмеження суб'єкта підприємницької діяльності, чи пов'язаних суб'єктів. Згідно з п. 6 ч. 9 ст. 100 КПК України у випадку встановлення рішенням суду підстав для спеціальної конфіскації об'єкта, кошти отримані як доходи від його користування можуть бути конфісковані.

Висновок: Якщо власник майна або уповноважений ним орган чи особа здійснює управління активами ефективно, забезпечує збереження їх вартості, вживає заходів, спрямованих на запобігання виникнення обставин негативного характеру, здійснює заходи щодо прибутковості майна, відсутнє приховування, пошкодження, псування, унеможливлення використання, зникнення, втрата інші негативні фактори управління майном, то відповідно відсутній сенс та правові підстави у передачі майна в управління АРМА. ●

ВОЄННИЙ СТАН І ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ: ЧИ МОЖЛИВИЙ БАЛАНС МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ВЕРХОВЕНСТВОМ ПРАВА?»

Лисенко Сергій

Керуючий партнер
АО GRACERS

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ПІД ЧАС ВІЙНИ – ЦЕ НЕ ЛИШЕ ПРАВОВА, А Й МОРАЛЬНА ДИЛЕМА. ДЕРЖАВА, ЗАБЕЗПЕЧУЮЧИ БЕЗПЕКУ, НЕ ПОВИННА СТАВИТИ ПІД ЗАГРОЗУ ПРАВО НА ГІДНІСТЬ І СПРАВЕДЛИВІСТЬ. НАВІТЬ У ЧАСИ ВОЄННОГО СТАНУ КОНСТИТУЦІЯ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ГАРАНТОМ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ, І ПРО ЦЕ ТРЕБА ПАМ'ЯТАТИ, ПРИЙМАЮЧИ ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВО.

В умовах війни перед державою стоїть надзвичайно складне завдання: гарантувати безпеку країни, не поступаючись основними правами людини. Як правник, я переконаний, що право на безпеку і право на справедливість не повинні вступати в конфлікт навіть у часи найгостріших криз. Захищаючи нашу незалежність, ми маємо пам'ятати, що людська гідність є фундаментом усіх прав, а її порушення – це не лише юридична, а й моральна поразка.

Венеційська комісія у своїй доповіді «Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану» наголошує на важливості збереження демократичних інститутів та прав людини навіть у кризових ситуаціях (Джерело: Venice Commission). Зокрема, комісія підкреслює, що будь-які обмеження повинні бути тимчасовими, необхідними та пропорційними загрозі, а також не порушувати сутність прав і свобод. Ці принципи є фундаментальними для збереження верховенства права та демократичних цінностей навіть у найскладніші часи.

Українська Конституція чітко регулює можливість обмеження певних прав і свобод громадян під час воєнного стану. Вона допускає такі обмеження, але лише в рамках закону і за умови, що вони є обґрунтованими та необхідними для захисту держави. Стаття 64 Конституції прямо визначає, що під час воєнного чи надзвичайного стану обмеження прав і свобод можливе, але воно не може поширюватися на такі фундаментальні права, як право на свободу (ст. 29), судовий захист (ст. 55), презумпція невинуватості (ст. 62) та право на захист (ст. 63). Ці положення є непорушними, адже вони складають основу конституційного ладу.

Аналіз змін до законодавства

З початком повномасштабної вторгнення Росії в лютому 2022 року Україна змушена була швидко адаптувати законодавство до реалій війни. Так, 1 травня 2022 року набув чинності Закон України №2201-IX, який вніс зміни до Кримінального процесуального кодексу (КПК). Нові положення передбачали особливості здійснення кримінального провадження під час воєнного стану, зокрема:

- скорочення строків вручення письмового повідомлення про підозру;
- зміну порядку продовження тримання під вартою;
- обмеження можливості оскарження рішень слідчого чи прокурора;

ЗАКОНИ, ПРИЙНЯТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ, ПОВИННІ ВІДПОВІДАТИ НЕ ЛИШЕ ПОТРЕБАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, А Й МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ. ЛИШЕ ДОТРИМАННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ГАРАНТУЄ, ЩО МИ НЕ ВТРАТИМО ТЕ, ЗА ЩО БОРЕМОСЯ.

- уточнення переліку учасників кримінального провадження;
- врегулювання порядку закриття кримінального провадження стосовно нового учасника.

Закон також доповнив КПК статтею 615, яка деталізує особливий режим досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану. Наприклад, частина 6 цієї статті передбачала, що деякі функції слідчого судді могли виконувати прокурори.

Проте Конституційний Суд України у своєму рішенні від 18 липня 2024 року №8-р(II)/2024 визнав цю норму неконституційною, оскільки вона порушувала право на свободу та судовий захист, гарантовані статтями 29 і 55 Конституції. Зокрема, в рішенні зазначено, що відповідно до другого речення частини другої статті 64 Конституції України права людини, гарантовані Конституцією у приписах статей 29 (право на свободу та особисту недоторканність), 55 (право на судовий захист), 62 (презумпція невинуватості), 63 (право на захист), не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного стану. Це положення підкреслює, що обмеження таких прав, навіть за умов надзвичайного стану, є недопустимим.

Водночас Суд зазначив, що державне втручання в захисну сферу цих прав можливе лише за умови домірності та виправданості обраних законодавцем засобів. Такі засоби повинні зберігати сутність прав людини і не суперечити Конституції України, яка *expressis verbis* гарантує їх обсяг. Це рішення вкотре підкреслює важливість збереження балансу між забезпеченням національної безпеки та дотриманням фундаментальних прав, що закріплені Основним Законом.

Іншим важливим кроком у змінах до законодавства став Закон України №2198-IX, який набув чинності 3 квітня 2022 року. Він передбачив, що під час воєнного стану суди можуть не визначати розмір застави для підозрюваних у пособництві державі-агресору. Ця норма спрямована на по-

силення відповідальності за злочини проти національної безпеки, але вона викликала жваві обговорення серед правників, адже існує ризик порушення принципу пропорційності.

10 вересня 2022 року набули чинності зміни до КПК, внесені Законом України №2531-IX, які стосуються військових злочинів. Зокрема, для військовослужбовців, підозрюваних у дезертирстві, невиконанні наказу чи самовільному залишенні частини (статті 402-405, 407, 408, 429 КК), запобіжний захід у вигляді тримання під вартою застосовується без альтернативи застави. Це положення обґрунтовується потребою посилення дисципліни в армії, але воно також вимагає ретельного контролю за дотриманням прав підозрюваних.

Україна також скористалася правом на дерогацію, передбаченим статтею 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що дозволяє тимчасове відступлення від окремих міжнародних зобов'язань. Це дозволило тимчасово відступити від окремих міжнародних зобов'язань для забезпечення ефективного управління в умовах надзвичайної ситуації.

Водночас, стаття 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права передбачає, що такі заходи можуть застосовуватися лише в умовах надзвичайної ситуації, яка загрожує існуванню нації, і лише в межах, суворо необхідних для забезпечення безпеки.

Конституційний Суд України у своєму рішенні №7-р(II)/2024 від 19 червня також наголосив, що навіть у таких умовах обмеження прав повинно відповідати сутності цих прав і бути домірним. Це означає, що держава не має права свавільно втручатися у права громадян, навіть якщо йдеться про захист національної безпеки.

Показовим у цьому контексті є рішення Конституційного Суду від 22 травня 2018 року №5-р/2018, де було підкреслено, що людська гідність є основою всіх інших прав і свобод. Тому навіть у часи війни втручання в права людини можливе лише за умови збереження сутності цих прав і поваги до людської гідності. Це рішення залишається дороговказом для законодавця і судової системи.

Замість висновків

Війна вимагає від держави прийняття складних рішень, але ці рішення не повинні порушу-

ЗМІЦНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА БЕЗПЕКИ – ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ. АЛЕ ЖОДНА З НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА НЕ ПОВИННА ПІДРИВАТИ ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРАВ ЛЮДИНИ.

вати основних принципів демократії та прав людини. Верховенство права – це не лише юридична норма, а й фундамент демократичного суспільства, який надає нам сили вистояти навіть у найскладніші часи. Законодавчі зміни повинні враховувати конституційні цінності, адже тільки так ми зможемо зберегти баланс між безпекою, свободою та гідністю.

Під час воєнного стану важливо, щоб закони відповідали не лише реаліям часу, а й гарантува-

ли цінності, закріплені у Конституції та міжнародних документах, таких як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Тільки за таких умов держава може гарантувати своїм громадянам безпеку, не відступаючи від демократичних принципів, які є основою боротьби за незалежність.

Тому парламент та уряд повинні підходити до розробки законів з максимальною відповідальністю, усвідомлюючи, що саме повага до прав людини і верховенство права визначатимуть майбутнє України. ◆

GRACERS
LAW FIRM

ВЕБІНАР «ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО БОРЖНИКА...»

14 ЛИСТОПАДА 2024 РОКУ ВІДБУВСЯ ВЕБІНАР «ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО БОРЖНИКА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ», ОРГАНІЗОВАНИЙ АСОЦІАЦІЄЮ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З КОМІТЕТОМ З ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ.

Спікером заходу виступив **Авторгов Андрій**, приватний виконавець, к.ю.н., голова Комітету ААУ з виконання судових рішень. Захід відбувся у форматі онлайн-дискусії, основними темами якої стали:

- оскарження електронних торгів;
- пошук та виявлення нерухомого майна боржника;
- примусове входження та опис по технічній документації;
- припинення обтяжень;
- проблемні питання визначенні вартості нерухомого майна;
- реалізація нерухомого майна на електронних торгах;
- черговість звернення стягнення на нерухоме майно. ◆

Приєднатися до
Телеграм-каналу ААУ
можна за посиланням:

gracers.com

GRACERS
LAW FIRM

**BECAUSE
WE CAN**

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ТА ДЕРЖАВИ

Бєдний Іван

Юрисконсульт ТОВ «ЖБК
«УПРАВДОМ»

Повномасштабна війна, яку веде Україна з Росією, ставить перед державою не лише військові, але й внутрішні виклики, зокрема щодо корупції. В умовах війни державні ресурси, від яких залежить обороноздатність, відновлення інфраструктури та гуманітарна допомога, стають об'єктами для зловживань і корупційних схем. Оскільки кожна копійка в умовах війни на рахунку, корупційні ризики можуть призвести до серйозних наслідків – від неефективного використання ресурсів до прямої шкоди національній безпеці.

Незважаючи на складні умови, боротьба з корупцією в Україні продовжується, і однією з ключових складових цієї боротьби є правосуддя. Проте, враховуючи воєнний стан, судова система стикається з новими викликами та проблемами, які потребують ретельного аналізу. В цій статті ми розглянемо актуальні виклики у боротьбі з корупцією під час війни, а також проаналізуємо судову практику та резонансні справи, які сталися в 2023-2024 роках.

Виклики корупції в умовах війни

Війна з Росією створює численні можливості для корупційних зловживань. На фоні бойових дій та економічної кризи особливу вразливість демонструють наступні сфери:

1. Закупівлі для армії та державних органів

В умовах великого попиту на військову техніку, амуніцію, харчування та медичні засоби виникають значні можливості для зловживань. Сумнівні тендери, завищення цін, укладання фіктивних контрактів – це лише частина проблем, з якими стикається Україна в умовах війни.

2. Гуманітарна допомога

У 2022-2024 роках Україна отримала величезну кількість гуманітарної допомоги з-за кордону. Водночас виникали випадки її нецільового використання, перепродажу або крадіжки. Ці злочини ставлять під загрозу ефективність міжнародної допомоги.

3. Відновлення зруйнованої інфраструктури

Оскільки велика частина України була зруйнована під час активних бойових дій, процес відновлення потребує значних коштів. Але цей процес також став об'єктом для корупційних схем – від завищених цін на матеріали до фіктивних підрядників.

4. Земельні питання

Проблеми з земельними ділянками, зокрема незаконна приватизація земель у зв'язку з тимчасово окупованими територіями, також стають частиною корупційних схем, де влада чи бізнесмени використовують ситуацію для своїх інтересів.

Правосуддя в умовах війни:

нові виклики для судової системи

Війна змінює не тільки соціально-економічну ситуацію, а й викликає серйозні зміни в правовій сфері. Судова система, яка вже до війни мала проблеми із затягуванням справ і корупцією, в умовах воєнного стану стикнулася з новими труднощами:

1. Навантаження на суди

Війна привела до збільшення кількості справ, пов'язаних із корупцією, але й інших категорій

(зокрема воєнних злочинів, порушень прав людини). Судові органи не завжди можуть оперативно реагувати через високий обсяг роботи.

2. Проблеми з незалежністю суддів

У воєнний час питання незалежності суддів стають ще більш важливими, оскільки суспільний та політичний тиск може впливати на процеси, особливо щодо високопрофільних корупційних справ. У результаті це може призводити до зниження довіри до судової системи.

3. Зміни в законодавстві та процедурі

У зв'язку з війною були внесені зміни до законодавства, що стосуються процедури розслідування та судового процесу. Це зокрема стосується нових механізмів конфіскації активів та заходів безпеки щодо корупційних злочинів.

Актуальна судова практика

В умовах війни антикорупційні органи продовжують працювати, і судова практика відображає як змінюються підходи до розслідувань та судових рішень щодо корупційних злочинів.

1. Спеціалізовані антикорупційні суди

Україна створила Вищий антикорупційний суд (ВАКС), який почав свою роботу в 2019 році. ВАКС має спеціалізацію на справах, що стосуються високопосадовців, та займається розглядом справ про корупцію на найвищих рівнях влади. У період війни цей суд продовжив свою роботу, хоча і з певними обмеженнями.

ВАКС не тільки розглядає справи про корупційні злочини, але й активно працює над забезпеченням конфіскації незаконно набутого майна, а також упровадженням нових механізмів боротьби з корупцією. Так, наприклад, суд в 2023 році ухвалив рішення щодо конфіскації майна колишніх посадовців, що були причетні до великих корупційних схем, навіть незважаючи на обставини воєнного стану.

2. Активізація НАБУ та САП

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) разом з Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП) активно ведуть розслідування щодо корупційних злочинів, зокрема в держзакупівлях, гуманітарній допомозі та оборонній сфері. За останні два роки було відкрито низку розслідувань, результатом яких стали судові рішення, затримання осіб, а також повернення до державного бюджету значних сум коштів.

3. Резонансні справи 2023-2024 років

- *Справа щодо корупції в Міністерстві оборони (2023)*: Одна з найбільш гучних справ. У 2023 році правоохоронці виявили, що чиновники Міністерства оборони, а також постачальники військової техніки і продуктів харчування уклали угоди з фіктивними постачальниками, завищуючи ціни на техніку та медичні засоби для армії. Судовий процес триває, і перші вироки вже винесені, при цьому слідство не виключає залучення вищих посадовців до справи.

- *Справа про зловживання під час гуманітарних поставок (2024)*: В рамках розслідування НАБУ було виявлено, що деякі компанії-посередники незаконно перепродавали гуманітарну допомогу, яку отримала Україна від міжнародних партнерів. Вже винесено кілька вироків щодо обвинувачених, які займали ключові позиції в органах місцевої влади.

- *Справа щодо розкрадання коштів на відбудову інфраструктури (2024)*: Спеціальна слідча група розслідує випадки. Судові засідання по цих справах знаходяться на різних етапах, але вже виносилися рішення щодо попередніх арештів.

Проблеми і перспективи

Попри активну боротьбу з корупцією, основними проблемами залишаються:

1. Політичний тиск на судову систему – на високому рівні влади існує постійний ризик втручання в процеси.

2. Недостатня прозорість процедур – навіть із створенням антикорупційних судів та органів, не завжди можна забезпечити повну прозорість, що може послаблювати довіру до результатів.

3. Військові потреби – нагальна потреба в оборонних витратах ставить під загрозу контроль за використанням бюджетних коштів.

Висновки

Боротьба з корупцією під час війни є надзвичайно важливою для України, оскільки зловживання на високих рівнях можуть мати катастрофічні наслідки для національної безпеки. Судова система в умовах воєнного стану є важливим інструментом у боротьбі з корупцією. Для успіху цієї боротьби потрібно покращення якості правосуддя, більше незалежності суддів та прозорості у всіх сферах державного управління. ◆

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Майстро Дмитро

Адвокат, партнер ЮК «Майстро і Беженар»

Незважаючи на те, що відповідна стаття у Кримінальному кодексі України з'явилася ще у 2022 році, станом на даний момент залишається багато питань в частині притягнення до відповідальності осіб, які провадять колабораційну діяльність. Разом із цим, вже починає формуватися судова практика по відповідним питанням, аналіз якої дає підстави стверджувати про необхідність подальшого удосконалення законодавства.

Щодо відповідальності бізнесу, що продовжує працювати в окупації

Перш за все, слід зосередити увагу на тому, що особливості забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованих територіях передбачаються Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Детальну увагу слід зосередити на ст. 13 цього Закону, яка передбачає, що: «Здійс-

нення господарської діяльності юридичними особами, фізичними особами-підприємцями та фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, місцезнаходженням (місцем проживання) яких є тимчасово окупована територія, дозволяється виключно після зміни їхньої податкової адреси на іншу територію України. Правочин, стороною якого є суб'єкт господарювання, місцезнаходженням (місцем проживання) якого є тимчасово окупована територія, є нікчемним. На такі правочини не поширюється дія положення абз. 2 ч. 2 ст. 215 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)». Виходячи із ч. 2 ст. 215 ЦК України, недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається.

Щодо притягнення до кримінальної відповідальності варто зауважити, що відповідно до ч. 4 ст. 111-1 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) під колабораційну діяльність може потрапити передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора. Такі дії караються штрафом до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна.

Зауважу, що законодавець не встановлює винятків щодо провадження господарської діяльності в окупації. Це призводить до того, що суди визнають винними за ч. 4 ст. 111-1 ККУ навіть осіб, які ведуть сільськогосподарську діяльність. Так, згідно з вироком суду у справі № 712/2352/23

від 14 квітня 2023 р. особу було притягнуто до кримінальної відповідальності за вирощування зернових та бобових культур на полях та виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості. Не меншу дискусію серед юридичної спільноти спричинило й визнання винною в скоєнні злочину, передбаченого частиною 4 статті 111-1 КК, особи, яка надавала послуги з охорони складу з лікарськими засобами (вирок у справі № 915/2847/23 від 30.08.2023 р.).

Разом із тим, на практиці, вирок судів різняться. Наприклад, за здійснення ремонтних робіт з відновлення будівель Жовтневого району м. Маріуполя Донецької області, зокрема будівлі Маріупольського академічного театру (вирок у справі № 344/9667/23 від 30.10.2023 року) особу визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.4 ст.111-1 КК України, та призначене покарання у виді позбавлення волі на строк п'ять років з позбавленням права обіймати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк п'ятнадцять років з конфіскацією всього належного йому майна.

Разом із тим, вважаю, що кожен випадок потребує детального аналізу. Поділяю позицію колег та наукової спільноти на думку яких притягати до відповідальності за ч. 4 ст 111-1 слід тих, хто цілеспрямовано проводив господарську діяльність, яка була спрямована на досягнення спільної із ворогом мети (спричинення шкоди Україні та/або її союзникам).

Хто саме несе відповідальність за вчинення колабораційної діяльності

Звісно, що в першу чергу притягатися до відповідальності має особа, яка очолює процеси та від розпорядчих рішень якої залежить провадження спільної діяльності з окупантом.

Щодо працівників, то ключовим фактором має бути факт добровільної співпраці на стороні ворога. Підкреслюю – ДОБРОВІЛЬНОЇ. Адже, існують випадки, коли людей змушують працювати під дулами автоматів.

Щодо відповідальності за сплату податків в бюджет рф

В якості прикладу вважаю за необхідне привести вирок Голосіївського районного суду міста

Києва у справі № 752/24815/23, згідно якого особу визнано винною у тому, що вона вела бізнес у росії під час повномасштабної війни й сплатила державі-агресорці 20 мільйонів рублів податків (це приблизно 6 мільйонів гривень). Суд ухвалив визнати особу винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України і призначити покарання у виді штрафу у розмірі 10 000 неоподатковуваних мінімуми доходів громадян, що становить 170 000 гривень в дохід держави з позбавленням права обіймати посади в суб'єктах господарювання будь-якої форми власності, в органах державної влади, органах, що надають публічні послуги, у тому числі, посади, що пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих, адміністративно-господарських функцій на строк 10 років без конфіскації майна.

Щодо співпраці з контрагентами, які перебувають на окупованій території

Важливо знати, що співпраця з контрагентами з окупованої території, навіть у випадках зміни ними податкової адреси на підконтрольній території України, не може давати стовідсоткову гарантію відсутності їх взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, зокрема окупаційною адміністрацією держави-агресора. Особу, яка провадила господарську діяльність із контрагентом з окупованої території, знаходячись на підконтрольній території України, може бути притягнуто до кримінальної відповідальності за ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», санкція якої передбачає позбавлення волі на строк від 10 до 12 років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та з конфіскацією майна або без такої.

Щодо внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткової підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за вчинення колабораційної діяльності

Зосереджую увагу на тому, що 4 червня 2024 р. набув чинності Закон України № 3768-ІХ «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткових

підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця та деяких інших питань» відповідно до якого трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані роботодавцем у випадку набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім звільнення від відбування покарання з випробуванням) за вчинення злочину проти основ національної безпеки України.

Отже, станом на даний момент вже сформована певна судова практика з питань притягнення до кримінальної відповідальності за колабора-

ційну діяльність. Доволі часто суди обмежуються встановленням штрафів та обмеженням права зайняття певними видами діяльності осіб, які визнані винними за проведення колабораційної діяльності. Разом із цим, залишається актуальною необхідність удосконалення законодавства в частині конкретизації видів господарської діяльності за яку передбачатиметься відповідальність. ◆

Майстро і Беженар
— юридична компанія —

ВЕБІНАР «ВПЛИВ ВІЙНИ НА СФЕРУ НЕРУХОМОСТІ ТА БУДІВНИЦТВА, АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ»

21 ЛИСТОПАДА 2024 РОКУ ВІДБУВСЯ ВЕБІНАР «ВПЛИВ ВІЙНИ НА СФЕРУ НЕРУХОМОСТІ ТА БУДІВНИЦТВА, АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ», ОРГАНІЗАТОРАМИ ЯКОГО СТАЛИ АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ТА КОМІТЕТ ААУ З НЕРУХОМОСТІ ТА БУДІВНИЦТВА.

Формат вебінару: дискусія з учасниками - фахівцями різноманітних галузей: правниками та представниками бізнесу, які дотичні до питань нерухомості та сфери будівництва, що опинилась у умовах воєнного стану.

Спікерами заходу були:

- **Даниленко Тетяна** - Голова Комітету ААУ з нерухомості та будівництва, керуюча АБ «Тетяни Даниленко», адвокатка;
- **Коляденко Поліна** - суддя Дарницького районного суду м. Києва;
- **Мілінчук Світлана** - Голова Садгірського районного суду м. Чернівці;
- **Насіковський Арсеній** - партнер DIM Group;
- **Островерха Степан** - начальник Харківського відділення Київської регіональної дирекції ПАТ «НАСК «Оранта»;

• **Романюк Олександр** - директор ТОВ «РЕ-МАРКБУД».

Основними темами дискусії виступили:

- вплив війни на законодавство та судову практику у сфері нерухомості та будівництва;
  - доказування воєнних злочинів, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих внаслідок збройної агресії РФ: напрацювання та виклики в рамках розслідування кримінальних проваджень;
  - новий Закон про страхування: ключові зміни. Як страхують нерухомість від «прильотів», на які виплати розраховувати та які ризики залишаться не покритими;
  - проблеми та виклики будівельної галузі, як втриматися «на плаву» будівельному бізнесу;
  - сучасний стан будівельного ринку, перспективи змін та тенденції подальшого розвитку;
  - цивільно-правове регулювання механізму компенсації за пошкоджене або знищене нерухоме майно та проблемні питання спадкування. Які категорії справ стануть буденними в судах.
- Учасники вебінару підсумували, що війна суттєво змінила ринок нерухомості, і ці тенденції залишаться актуальними на майбутнє. ◆

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЗА КОРУПЦІЮ: ЕФЕКТИВНИЙ КОМПЛАЄНС НА ВЧОРА АБО З МІЛЬЙОНИ ДОЛАРІВ ШТРАФУ

Крикун-Труш Артем

Партнер та керівник практики White-Collar Crime, комплаєнсу та розслідувань Miller Law Firm, адвокат

«Ваш бізнес відповідає антикорупційним стандартам?» – питання, яке може здатися формальністю для українських компаній. Але зовсім скоро його значення може змінитися кардинально. Україна знаходиться на фінішній прямій вступу до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), і одним із ключових квитків на цей «потяг до реформ» є новий законопроект 11443 про квазікримінальну відповідальність юридичних осіб за корупцію.

Ви можете запитати: «Чому саме зараз?» Відповідь проста. У світі, де репутація бізнесу важить більше, ніж ціна акцій, несприйняття корупції – це не лише моральна позиція, а й вагомий фактор виживання. Без цього закону нас просто не приймуть у клуб країн, які грають за правилами.

Ключові зміни: що очікує бізнес?

Законопроект змінює правила гри для всіх компаній, незалежно від їхнього масштабу чи походження.

- **Відповідальність компанії:** компанію можна буде притягнути до відповідальності без доказів провини конкретного працівника. Достатньо лише факту порушення. Якщо у вашій компанії нема чітких антикорупційних правил, це вже ризик.

- **Ризики для нерезидентів:** закон поширюється і на міжнародні компанії. Наприклад, іноземна фірма, яка платить хабар українському чиновнику навіть за кордоном, підпадає під санкції. Бізнесу доведеться враховувати українські вимоги незалежно від місця операцій.

- **Штрафи:** мінімальний штраф – \$4,4 тисячі, максимальний – понад \$3,3 мільйона. Для малого бізнесу це може бути катастрофою, а для великих – серйозним репутаційним ударом. Також можливі заборони на участь у тендерах чи обмеження діяльності.

- **Комплаєнс під контролем:** слідчі зможуть перевіряти ваші комплаєнс-програми та роботу співробітників. Формальний підхід чи «галочки» не пройдуть. Ефективний комплаєнс тепер – це не розкіш, а необхідність для виживання.

Чи стане це початком прозорості ери в бізнесі?

Щоб зрозуміти суть, погляньмо на аналогії з міжнародними зразками. Законопроект багато в чому нагадує **Foreign Corrupt Practices Act (FCPA)** у США або **UK Bribery Act** у Великобританії. Ці закони вже десятиліттями змінюють правила гри у світовій економіці. Їхнє завдання – не карати бізнес, а створити умови, за яких компанії захочуть діяти чесно.

Проте є одна відмінність: менталітет. В Україні досі працює система, яку можна порівняти із застарілим механізмом. Ви тиснете на кнопку, а вона або не реагує, або вимагає кілька спроб. Законопроект дає шанс оновити цю «систему

управління», але без чітких інструкцій його легко перетворити на інструмент тиску.

Історія з життя: як це працює за кордоном

Перенесімося в Нью-Йорк. Головний офіс корпорації зі світовим ім'ям. Там паніка: співробітник на філії в одній із країн «третьох ринків» запропонував подарунок чиновнику, щоб отримати дозвіл швидше. Ціна подарунка – всього \$1000. Але наслідки: розслідування, штраф у десятки мільйонів доларів, втрата довіри акціонерів.

Це не вигадка. Це історія, що повторюється знову і знову. Чому? Бо бізнес досі недооцінює важливість комплаєнсу.

А тепер уявіть аналогічну ситуацію в Україні. У вас є маленька компанія, яка навіть не чула про термін «комплаєнс». Як бути? Саме це і намагається врегулювати законопроект.

Що кажуть експерти?

Багато юристів коментували законопроект у робочій групі, у тому числі юристи Miller працювали над проектом цього закону разом із міжнародними експертами. Ми вказали на суттєві ризики, які могли б зробити цей закон інструментом для тиску на бізнес. Деякі з цих ризиків вдалося прибрати, як от перевірки комплаєнсу у бізнесу з боку НАЗК. Однак, на жаль, деякі ризики залишилися.

Ризики: що може піти не так?

Попри всю критику бізнесу та юристів, законопроект залишає певні лазівки для зловживань. Наприклад, надмірні повноваження органів правопорядку можуть стати загрозою для бізнесу. Ви готові, що слідчі вимагатимуть доступу до всіх ваших документів «задля перевірки»? Чи впевнені, що ваш комплаєнс пройде всі можливі аудити?

Як бізнесу підготуватися до нових викликів?

Прийняття законопроектів про відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення – це не просто новий виток у законодавстві, а справжнє випробування на зрілість для українського бізнесу. Ви можете думати: «Це мене не стосується, моя компанія не займається корупцією». Але проблема в тому, що ризики

можуть виникати там, де ви навіть не підозрюєте. Як уберегтися? Відповідь проста: діяти зараз і діяти системно.

Уявіть, що ваша компанія – корабель у відкритому морі. Новий закон – це буря, яку вам доведеться пережити. Чи витримає ваш корабель цей шторм? Чи захистять вас надійно налягані вітрила ваших комплаєнс-процедур?

Ось, що потрібно зробити, щоб не тільки вижити, але й вийти сильнішим:

I. Розробіть і впровадьте справжню комплаєнс-програму: це не папка з документами, яка припадає пилом у шафі. Це «дорожня карта», яка показує вашим співробітникам, як уникати ризиків і діяти етично.

Комплаєнс – це про деталі. Наприклад, чи знає ваш відділ продажів, як вести переговори, щоб уникнути звинувачень у спробі хабаря? Чи ваші бухгалтери вміють виявляти потенційно підозрілі фінансові операції? Якщо ні, ваша компанія вже на тонкій кризі. Що включає справжня комплаєнс-програма?

- Чіткі політики та процедури: встановіть правила гри для всіх: від топменеджера до кур'єра.
- Регулярну оцінку ризиків: ваш бізнес працює у сфері, де є висока взаємодія з чиновниками? Це потенційна зона ризику.
- Анонімні канали для повідомлень: якщо ваші співробітники помітять порушення, вони мають знати, куди звертатися. Головне – без страху.

II. Навчайте своїх співробітників: тренінги – це не формальність. Це шанс врятувати вашу компанію від катастрофи. Візьмемо приклад зі США: компанія навчила своїх співробітників, як уникати корупційних ризиків, і це допомогло їм уникнути багатомільйонного штрафу. Що саме варто включити в навчання?

- Реальні кейси: як одна помилка співробітника може коштувати компанії всього.
- Практичні поради: як розпізнавати корупційні ризики у щоденній роботі.
- Прозорі правила: чому «дрібні подарунки» можуть обернутися великими проблемами.

Уявіть, як ваш бухгалтер, завдяки тренінгу, уникає помилки, яка могла б коштувати компанії мільйонів.

III. Запустіть систему внутрішніх перевірок: довіра – це добре, але контроль ще краще. Система регулярних аудитів дозволить вам ідентифікувати потенційні «дірки» у процесах ще до того, як ними скористаються слідчі. Що варто перевіряти?

- Фінансові документи: уникайте «сірих зон» у платежах.
- Контракти з партнерами: чи прописані у них антикорупційні зобов'язання?
- Дотримання політик: чи виконує ваш персонал те, що ви від нього вимагаєте?

Уявіть, як ваша компанія проходить аудит із максимально позитивними висновками. Це не тільки мінімізує ризики, а й підвищує вашу репутацію серед партнерів і клієнтів.

IV. Забезпечте прозорість у всьому: прозорість – це не просто модне слово. Це ваш щит від обвинувачень. Чому важливо бути відкритими?

- Інвестори оцінюють ваші звіти? Їм потрібна чітка картина.
- У вас є міжнародні партнери? Вони очікують від вас дотримання високих стандартів.
- Чи прийде до вас аудитор? Краще бути готовими до того, щоб показати «чистоту» вашого бізнесу.

Доведіть, що ваш бізнес готовий працювати чесно. Публікуйте звіти, забезпечуйте відкритий доступ до політик і постійно працюйте над іміджем компанії.

V. Готуйтеся до перевірок: нова реальність. За новим законопроектом, слідчі можуть перевіряти вашу комплаєнс-програму. Їм знадобиться відповісти на питання: чи достатньо ваша компанія робить, щоб запобігти корупції? Як підготуватися?

- Майте в наявності всі документи щодо комплаєнсу: від політик до внутрішніх звітів.
- Проведіть внутрішні стрес-тести: моделюйте ситуації, в яких вашу компанію перевіряють.
- Призначте відповідальну особу: комплаєнс-офіцера, який зможе аргументовано захистити вашу позицію.

Уявіть собі ситуацію: до вас приходить слідчий, а ви з легкістю демонструєте всю документацію. Впевненість у тому, що ваші процеси на висоті, не має ціни.

VI. Розвивайте корпоративну культуру: антикорупція має стати невід'ємною частиною щоденної роботи. Ваша мета – створити середовище, де порушення просто неможливе. Що варто зробити?

- Інтегруйте комплаєнс у всі процеси компанії.
- Додайте антикорупційні положення до всіх контрактів.
- Покажіть приклад: керівництво має демонструвати прозорість у діях.

VI. Усвідомте ментальні ризики: Україна все ще знаходиться на шляху до побудови сучасної правової системи. На жаль, це означає, що бізнесу доведеться стикатися зі «старими» методами роботи органів правопорядку та Желтовський "Вор має сидіти у в'язниці". Як захиститися?

- Працюйте тільки в межах закону, навіть якщо це здається складним.
- Залучайте до роботи юристів, які спеціалізуються на комплаєнсі.
- Готуйте співробітників до можливих перевірок.

Підготовка до нових реалій – це не витрати, а інвестиція у майбутнє. Ваш бізнес не лише залишиться «на плаву», але й зміцнить свою позицію на ринку. Комплаєнс – це ваша страховка від ризиків і ваш квиток до прозорого, успішного майбутнього.

Чому це важливо для кожного з нас?

Новий законопроект 11443 про квазікримінальну відповідальність юридичних осіб за корупцію – це не лише про бізнес. Це про нас із вами. Ми живемо в країні, яка прагне змін. Ми хочемо, щоб інвестори нам довіряли. Ми мріємо, щоб українські компанії стали глобальними гравцями. Цей закон – не чарівна паличка. Але це інструмент, який може змінити правила гри. І як завжди, грати чи ні – вирішувати тільки нам. ●

УГОДИ У КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ ПО-НОВОМУ

Ісаєнко Євгеній

Адвокат, радник Attorneys at Law «Leshchenko, Doroshenko & Partners»

Одним з особливих порядків кримінального провадження згідно чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) є кримінальне провадження на підставі угод, що передбачає можливість укладення угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим, а також укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим.

Хоча навколо деяких положень точилися практичні та наукові дискусії, у цілому, застосування вказаного інституту не викликало особливих складнощів, що дозволяло з одного боку, досягнути розгляду кримінального провадження у більш стислі строки, а з іншого, узгодити прийнятне для винної особи покарання, визначивши істотні для сторін угоди елементи.

При цьому, положення, які стосуються укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим майже не за-

знавали законодавчих змін, а практика їх застосування є доволі передбачуваною та сталою, на відмін від угод про визнання винуватості, які окрім законодавчих змін, зазнали різного правозастосування судами, особливо у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з корупцією.

Суспільний запит на подолання корупції в країні призвів до істотних змін у законодавстві, започаткувавши чисельні механізми попередження, виявлення та розкриття корупційних проявів у всіх сферах суспільного життя, встановивши як більш жорсткі санкції за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та корупційних кримінальних правопорушень, так і неможливість застосування інститутів пом'якшення покарання до осіб, засуджених за корупційні кримінальні правопорушення.

Так, під час ухвалення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» до Кримінального кодексу України були внесені зміни, які стосувалися, у тому числі, неможливості звільнення від відбування покарання з випробуванням осіб, засуджених за корупційне кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Існування положень ч. 1 ст. 75 КК України в редакції, яка забороняла суду звільняти від відбування покарання з випробуванням осіб, засуджених за корупційні кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, протягом тривалого проміжку часу сприймалось як неможливість при укладенні угоди про визнання винуватості у корупційних кримінальних правопорушення узгоджувати покарання та призначати його зі звільненням від його відбування з випробуванням.

Таким чином, у випадку наявності в санкції кримінального правопорушення безальтернативного покарання у вигляді позбавлення волі, то привабливість інституту угоди про визнання винуватості для особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, суттєво зменшувалась, що призводило, з одного боку, до збільшення строків розгляду справи, а отже і зменшення

кількості укладених угод, а з іншого – до необхідності зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення стороною обвинувачення.

Однак, вказана позиція у судовій практиці невдовзі зазнала змін, а криголамом цих змін стали деякі судді Вищого антикорупційного суду та прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, які виробили підхід, згідно якого положення ч. 1 ст. 75 КК України унеможливають застосування судом звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо розгляд кримінального провадження здійснювався у загальному порядку, натомість положення ч. 2 ст. 75 КК України застосовуються до особливого порядку ухвалення вироку на підставі угоди, а тому виключення, передбачене ч. 1 цієї статті «крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення», не може бути застосованим імперативно. Такий підхід до укладення угод у корупційних кримінальних правопорушеннях застосовувався майже 10 років, однак 01.11.2024 року набув чинності Закон України № 4033-IX, який покликаний вдосконалити регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

По-перше, вказаними змінами розв'язане питання можливості звільнення від відбування покарання з випробуванням осіб, засуджених за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, у випадку затвердження угоди про визнання винуватості, де зазначено, що обмеження, передбачені ч. 1 ст. 75 КК України у такому випадку не застосовуються (абз. 2 ч. 1 ст. 75 КК України).

По-друге, відтепер у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про визнання винуватості, якщо сторонами узгоджено звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі на строк не більше восьми років або іншого більш м'якого покарання, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням (абз. 2 ч. 2 ст. 75 КК України).

По-третє, відтепер, у випадку наявності умов, дозволяється узгодження сторонами уго-

ди про визнання винуватості та призначення судом основного покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (частини статті) Особливої частини цього Кодексу, але не нижче від найнижчої межі, встановленої цим Кодексом (ст. 69-2 КК України).

КК України також доповнено положеннями, які дозволяють у випадку затвердження судом угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, призначати додаткове покарання у виді штрафу, розмір якого узгоджується сторонами та затверджується судом у передбачених цим Кодексом межах (ч. 3 ст. 53 КК України).

Зміни торкнулися також положень процесуального законодавства, згідно яких угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним, обвинуваченим у провадженні щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією може бути укладена за наявності умов:

- викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи (осіб) у вчиненні будь-якого корупційного кримінального правопорушення чи кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією;

- якщо інформація щодо вчинення такою особою (особами) кримінального правопорушення буде підтверджена доказами;

- повного або часткового (з урахуванням характеру та ступеня участі особи у вчиненні злочину) відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо такі збитки або шкода були завдані) (п. 2 ч. 4 ст. 469 КПК України).

Передбачається спрощення процедури укладення угоди про визнання винуватості у провадженні щодо корупційних проступків, нетяжких або тяжких корупційних злочинів, а також кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, якщо відсутні ознаки співучасті, що підтверджується матеріалами кримінального провадження, однак за умови повного відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо таких збитків або шкоди було завдано) (п. 2-1 ч. 4 ст. 469 КПК України).

При цьому, не допускається укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, який є організатором у корупційному кримінальному правопорушенні або кримінальному правопорушенні, пов'язаному з корупцією, за винятком випадку укладення угоди на підставі п. 2 ч. 4 ст. 469 КПК України, а також за умови викриття ним іншого організатора корупційного кримінального правопорушення.

Окрім викладеного, положення ст. 470 КПК України доповнені новою частиною, якою передбачається укладення угоди про визнання винуватості у корупційних кримінальних правопорушеннях за погодженням із керівниками органів прокуратур, в залежності від тяжкості кримінального правопорушення.

Позитивним кроком є також можливість повторного звернення з угодою з тим самим підозрюваним, обвинуваченим в одному кримінальному провадженні, у разі усунення підстав, на основі яких суд відмовив у затвердженні такої угоди.

Водночас, надати оцінку щодо наслідків внесення вказаних змін наразі важко, оскільки з одного боку, вони надають можливість особам, які виявили бажання визнати провину у вчиненні корупційного кримінального правопорушення, отримати узгоджене покарання, що передбачає відшкодування завданих збитків, а також викриття більшої кількості кримінальних правопорушень. З іншого боку, новели можуть призвести до ситуації, що за відсутності критеріїв, за яких сторона обвинувачення може прийняти рішення про укладення угоди про визнання винуватості, визначальним буде лише майновий стан особи, яка задля укладення угоди про визнання винуватості матиме можливість сплатити якомога більший розмір штрафу, як додаткове покарання, а ті, хто такої можливості не матиме, отримає покарання за всією суворістю закону. ●

ATTORNEYS AT LAW
LESHCHENKO, DOROSHENKO
&
PARTNERS

СТАТИСТИКА ЩОДО ОХОПЛЕННЯ КОРИСТУВАЧІВ

(всі майданчики ВГО «Асоціація адвокатів України») за період 01.01-26.11.2024 р.

Сайт ААУ

- Кількість користувачів:
Усього - 4 519 338
Нових - 4 257 341
- Search Console:
Кліки - 48 963
Покази - 613 111
CTR - 5,3
Середня позиція сайту - 7,1

- Google analytics:
Органічна видача - 638 тис.
Прямий перехід - 49 тис.
Реклама - 142 тис.
Соціальні мережі - 216 тис.
Реферальні посилання - 5,1 тис.
Платний трафік - 0,9 тис.
Е-мейл - 5,3 тис.

Група ААУ

- Охоплення:
Групи - 154 342
Контенту - 280 204

Сторінка ААУ

- Охоплення:
Сторінки - 277 330
Контенту - 332 008

YouTube-канал

- Перегляд:
Кількість - 49 тис.
Час перегляду - 13,3 тис.
- Охоплення:
Нові підписники - 226
Всього підписників - 3 454

Telegram-канал

- Перегляд:
Кількість ~337 тис.
Серед учасників - 1525 осіб

ATTORNEYS AT LAW

LESHCHENKO, DOROSHENKO
&
PARTNERS

ldp.com.ua

КОЛІЗІЇ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Моргун Дмитро

Директор ТОВ «Центр політико-правових технологій «ІнЮрпол»

З 2014 року Україна перебуває у стані військових дій. Однак, до сьогодні законодавцями фактично не здійснено системного підходу до викладення норм кримінального права в законах та підзаконних актах. Так, народні депутати, лише 03.03.2022 р. ухвалили Закон № 2117-ІХ, яким, ще більше утруднили розуміння суті понять кримінального права.

Вказаний Закон вніс зміни до Кримінального Кодексу України і був направлений, як впливає з його змісту, на припинення та недопущення фактів мародерства. Слід зазначити, що мародерство в ст. 432 Кримінального кодексу України викладене, як викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених.

На жаль, це призвело до неочікуваних негативних наслідків, оскільки, навіть за дрібну крадіжку в умовах воєнного стану суд зобов'язаний призначити особі щонайменше 5 років позбавлення волі.

Для багатьох юристів, очевидно і для суддів, проблемність відсутня у зв'язку із наявністю Закону України №389-VIII від 12.05.2015 року, що

набрав чинності 11.06.2015 року «Про правовий режим воєнного стану», оскільки вказаним Законом, а саме, п.1 ст.1, визначено чим є, чи що собою являє, правова категорія «воєнний стан». При цьому, тлумачення «воєнного стану» в даній правовій нормі не містить в собі кваліфікуючих ознак та ідентифікуючих рис за якими можна було б надати якісне розуміння, що саме є визначального в цьому правовому інституті.

Однак, крім загальних понять («правовий режим», «конституційні права і свободи», «повноваження органів») вказане тлумачення на жаль, не дає деталізації самого трактування «воєнний стан». Хоча в преамбулі до цього Закону, зазначено про те, що саме ним визначає зміст правового режиму «воєнного стану». Однак, умови воєнного стану, у вказаному Законі вживаються лише по відношенню до діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій та громадян.

Однак, його складові як правового явища (режиму), себто: умови, порядок, наслідки невиконання вимог, правові процедури і т.д. відсутні.

Враховуючи, що Закон не визначив змісту поняття, воно повинно випрацьовуватися правозастосовною практикою. Очевидно, так воно і могло б стати. Підтвердженням цьому є Постанова Верховного суду (ККС) від 24.01.2024 р. у справі за № 346/1286/23 в якій розмежовано поняття «вчинення злочину з використання умов «воєнного стану» (п.11 ст. 67 ККУ) та поняття що широко вживається в основній частині ККУ «вчинення злочину в умовах воєнного стану», теоретично, мається на увазі викладені умови обтяження покарання та кваліфікуючого знаку правопорушення. Верховний суд в даній Постанові зазначив про неприпустимість їх прирівнювання та одночасного застосування.

Натомість, це лише процесуальний момент, а понятійно колізійність в суті явищ з правового боку не вирішується. Так можна вважати, що при введенні «воєнного стану» в Указі чи Законі будуть дані якісні характеристики цього явища з правової точки зору. Зокрема, це дасть можливість при

кваліфікації злочинів уникати зайвої суворості та безпідставного притягнення до відповідальності у неспівмірному відношенні, стосовно до самого кримінального правопорушення.

На жаль, практика (введення теперішнього воєнного стану), не пішла шляхом деталізації та визначенні якісних характеристик даного правового явища. Більше того, Об'єднана Палата Касаційного Кримінального Суду у складі Верховного Суду, Постановою від 15.01.2024 року по справі №722/594/22 фактично пристала у правозастосуванні, на хибну позицію, в контексті кваліфікаційної ознаки «в умовах воєнного стану». Правовий висновок ОП ККС ВС знов таки не сягнув суті, а лише визначив, що правомірним є застосування цієї кваліфікації за вчинення правопорушення в умовах воєнного або надзвичайного стану на території на якій він введений. Як видно з викладеного, суті самого явища вища судова інстанція не зазначила. Проте, самі норми КК, вказують на ускладнення застосування інституту «воєнного стану» такою ідентифікаційною рисою, як «умови». Жодним правовим документом не проголошується саме «умови воєнного стану» в їх якісній кваліфікаційній правовій складовій. Таким чином під «умови воєнного стану» може бути зараховано просто наявність такого стану на певній території. Однак, якби законодавець вважав основним сам стан, то норма і звучала б наприклад у такому контексті, «...крадіжка, вчинена у великих розмірах чи за правового режиму воєнного або надзвичайного стану...» Проте, законодавець вводить поняття «...в умовах...», себто, має на увазі доведення особам певних умов за яких вони мають оцінювати свої дії. Це однозначно не мародерство, бо такий склад існує окремо.

Беручи зазначене до уваги, слід враховувати, що існування «...умов...», які суди не враховують, прирівнюючи їх просто до самого факту «воєнного стану» зобов'язують суди встановлювати зміст понять, що є складовими кваліфікації правопорушення, як це робиться із складом самого правопорушення, бо кваліфікація є складовою правопорушення. Без зазначеного відбувається подвійне порушення прав особи.

Зауважую, що на мою думку та на думку інших правників це невірно і неправомірно, ні з загальнотеоретичної правової складової, ні з практики застосування права під час обмежених прав особи. Сам «воєнний стан» обмежує права, а до цього

ще й відповідальність посилюється при обмеженні прав за дії в «умовах», які не деталізовані. Порушуються гарантії визначені ст.57 Конституції України.

Це є беззаперечним погіршенням прав та призводить до дискримінації діянь та накладення різної відповідальності за однакові правопорушення.

Виходячи з вищевикладеного, наша правова система може повернутися до засудженої нею ж «Совецької карної машини», коли наприклад, директора московського магазину «Єлісеєвський» було розстріляно, не дивлячись на зізнання, каюття, допомогу слідству і т.д., а головне за кваліфікацією, яка не передбачала такого виду покарання. Так, і з «...вчиненим в умовах воєнного або надзвичайного стану...» відповідальність не буде виконувати покладені на неї функції, а буде нести в собі роздратування, що в такий час вчиняється таке діяння. Фактично, помста держави особі.

Вважаю, що в силу неякісності та непродуманості деяких законодавчих змін та й самих Законів, судова практика зобов'язана напрацьовувати масив змістових тлумачень та понять, виходячи з правового розуміння, динамічності розвитку саме права, вищого значення людини для держави, як основного елементу верховенства права, та відходити від каральної систематики СРСР. Верховний суд, як суд права, має не тільки формально застосовувати норми, а зобов'язаний, виходячи із статусу, відмежовуватися від формалізму і знецінення людського життя та надавати дієву перевагу принципу верховенства права в порівнянні з принципом законності, враховуючи заангажований характер останньої.

Висновок: Відсутність вираженого законодавця, наявність байдужого правозастосувача призводить до зайвої криміналізації суспільства. Основним завданням на сьогодні є недопущення формальної криміналізації суспільства бо уроки історії вказують до чого це може привести.

Список використаних джерел:

1. Закон України №2117-ІХ від 03.03.2022 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану»
2. Постанова ВС від 15.01.2024 р. по справі №722/594/22
3. Постанова ВС (ККС) від 24.01.2024 р. у справі за №346/1286/23
4. П.11 ст. 67ККУ
5. Закон України №389-VIII від 12.05.2015 р., що набрав чинності 11.06.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану».

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: У НОГУ З ЧАСОМ ЧИ ШЛЯХ У НІКУДИ?

Іванець Андрій

Адвокат, радник ЮК «АРМАДА»

У сучасному світі важко уявити сферу життя, якої не торкнувся процес диджиталізації (від англ. digital – «цифровий»).

Технологічний прогрес дав у руки кожного пересічного користувача не лише велетенські можливості пошуку та доступу до цифрового інформаційного контенту, а й можливості його безпосереднього створення.

Не минула ця тенденція також кримінального процесу. Зокрема, значний поштовх у напрямку цифровізації кримінального процесу відбувся, починаючи з 2000-х років.

Так, з 2002 року в межах Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, з метою забезпечення доступу до прикладів судової практики та можливості їх публічного обговорення розпочалася робота щодо створення національної інформаційної мережі судових рішень, наслідком якої стало прийняття парламентом Закону України «Про доступ до судових рішень», який набрав чинності 1 червня 2006 року

і дав життя Єдиному державному реєстру судових рішень (ЄДРСР).

Таке нововведення було позитивно сприйнятим у професійних колах правників і на сьогоднішній день важко собі уявити роботу сучасного юриста без цього цифрового інструменту.

Крім того, 20 листопада 2012 року запровадив єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР), що було пов'язано з набранням чинності діючого КПК України. Його головний недолік, на відміну від ЄДРСР, це абсолютна обмеженість доступу до інформації, що у ньому міститься, будь-яким особам, крім прокурорів та слідчих (детективів), що здійснюють досудове розслідування та процесуальне керівництво у конкретному кримінальному провадженні.

Разом із тим дуже часто така інформація має вагоме значення для сторони захисту у питаннях законності тих чи інших процесуальних дій або рішень та допустимості здобутих доказів, внаслідок чого з метою отримання доступу до неї доводиться звертатися до слідчих суддів із клопотаннями про надання тимчасового доступу.

До масштабних прикладів запровадження цифрових технологій у кримінальному процесі, крім згаданих вище, варто також відзначити запровадження в Україні Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), яка все ще перебуває у процесі розробки та становлення.

Проте, з 5 жовтня 2021 року офіційно функціонують три підсистеми (модулі) ЄСІТС, а саме: Електронний кабінет, Електронний суд та підсистема відеоконференцв'язку.

Попри окремі недоліки, які потребують доопрацювання і вдосконалення, цю систему можна віднести до дуже корисних і перспективних.

Зокрема, вона вже на сьогоднішній день дозволяє подавати до суду процесуальні документи в електронній формі, не встаючи з робочого місця, що істотно економить час і гроші. Крім того, можна постійно відстежувати рух справи в суді та знайомитися з документами, поданими іншими учасниками справи, а також знайомитися з текстом прийнятих у справі судових рішень.

Крім того, дуже зручною є підсистема відео-конференцв'язку, оскільки істотно зменшує кількість відкладених судових засідань через неможливість встигнути потрапити з одного судового засідання на інше. За допомогою цього модуля участь у судовому засіданні можна брати з будь-якого місця за допомогою будь-якого пристрою.

Проте на даний час його повноцінному застосуванню заважає вкрай низький рівень технічного обладнання, що використовується у багатьох судах, через що іноді неможливо повноцінно виконати функцію належного захисту у такому режимі участі в судовому засіданні.

Окрім можливості направляти до суду процесуальні документи через підсистему «Електронний суд», також завдяки широкому впровадженню та застосуванню електронного цифрового підпису (ЕЦП), з'явилася можливість направлення будь-яких процесуальних документів (клопотань, скарг, адвокатських запитів) до будь-якого адресата за допомогою звичайної електронної поштової скриньки. Зокрема, можливість підписання документів за допомогою ЕЦП реалізована у застосунку «Дія», який у 2024 році за версією Time увійшов до 200 найкращих винаходів цього року. Крім цього, у застосунок «Дія» зацікавленим учасникам судового провадження приходять повідомлення про виклики до суду (судова повістка), а також повідомлення про ухвалені судові рішення із можливістю ознайомитися з текстом такого рішення, що також є дуже зручним і забезпечує оперативність обміну інформації та здійснення правосуддя у розумні строки.

Також до «знакових» цифрових нововведень кримінального процесу варто додати обов'язкову відеофіксацію таких процесуальних дій, як обшуки, а також судовий розгляд, що здійснюється слідчими суддями або судом. Така зміна істотно зменшила відсоток процесуальних порушень під час вказаних процесуальних дій і забезпечила підвищення їх якості.

Насправді прикладів впровадження цифрових технологій у кримінальному процесі значно більше і це вказує на стійку тенденцію до диджиталізації кримінальної процесуальної діяльності.

Переважна більшість таких змін є безсумнівно позитивною, оскільки зменшує можливості учасників кримінального провадження зловживати своїми правами або повноваженнями та за-

безпечує більш швидкий і якісний процес здійснення кримінального провадження.

Проте є і небезпечні тенденції, як от наприклад, випадки визнання повідомлення особи про підозру за допомогою додатків для обміну повідомленнями таких як «Viber» або «WhatsApp» належним і допустимим та таким, що наділяє особу відповідним процесуальним статусом.

Окрім того, що це не передбачено чинним кримінальним процесуальним законом, це ще й має ризик зловживань і маніпуляцій з боку сторони обвинувачення, тому, користуючись нагодою, хочемо висловити свої застереження щодо недопустимості таких дій і навіть їх можливої законодавчої імплементації у кримінальний процес.

Неможливо також не згадати про стрімкий розвиток технологій на базі штучного інтелекту (ШІ). У професійному колі правників вже не один день відбуваються дискусії про те, чи здатен ШІ у найближчому майбутньому замінити юриста або адвоката, суддю чи прокурора. І однозначної відповіді немає. Одні лише сподівання.

На нашу думку, кримінальний процес дуже залежний від людського фактору, він дуже індивідуалізований та прецедентний. Не існує двох однакових ситуацій, навіть якщо мова йде про максимально ідентичні обставини. Саме тому в кримінальному процесі неможлива шаблонна діяльність і застосування узагальнених алгоритмів. Крім того, не варто забувати, що у кримінальному процесі завжди «на кону» стоїть чиясь людське життя, а тому це дуже великий тягар відповідальності та дуже велика ціна помилки.

Можливо, хтось скаже, що ШІ був би ідеальним суддею, бо розглядав би справу максимально неупереджено, безсторонньо та об'єктивно, не маючи жодних симпатій як до сторони обвинувачення, так і до сторони захисту. Крім того, ШІ не можливо буде підкупити, а це буде не лише сприяти викоріненню корупції у судовій системі, а й забезпечить прийняття безсумнівно законних рішень.

Проте варто лише уявити, що людей буде судити та позбавляти волі, а можливо навіть життя, машина, створена людством, то стає моторошно і тривожно. Навряд чи ми хотіли б такої диджиталізації, чи не так? ●

НЕВІДКЛАДНІ ОБШУКИ: ЧИ ДІЙСНО ЦЕ «ВРЯТУВАННЯ МАЙНА»?

Ханін Семен

Адвокат, керуючий партнер
ЮК AMBER LAW COMPANY,
к.е.н., заслужений юрист
України, член Правління ААУ

Проблематика невідкладних обшуків у контексті захисту конституційних прав громадян набула нового звучання після ухвалення Об'єднаною палатою Касаційного кримінального суду Верховного Суду постанови у справі №466/525/22 від 07 жовтня 2024 року. Постанова, зокрема, визначає нові критерії «врятування майна» як підстави для невідкладного обшуку без судового дозволу. Однак чи справді такий підхід відповідає принципам Конституції?

Конституційні засади «врятування майна»

Стаття 30 Конституції України гарантує недоторканність житла та іншого володіння особи, обмежуючи можливість їх огляду чи обшуку без вмотивованого рішення суду. Водночас у виняткових випадках, пов'язаних із врятуванням життя або майна, допускається інший, встановлений законом порядок.

Позиція Об'єднаної палати: «Врятування майна» як вилучення доказів?

Об'єднана палата дійшла висновку, що віднайдження та вилучення об'єктів, які можуть слугувати доказами, є формою «врятування майна» в межах статті 30 Конституції. На думку більшості суддів, частина 3 статті 233 Кримінального процесуального кодексу (КПК) є саме тим альтернативним, «встановленим законом» порядком, що допускає невідкладні обшуки.

Однак це трактування викликає сумніви.

Контраргументи: «врятування майна» чи порушення прав власників?

Перше питання - чітке визначення поняття «врятування майна». Стаття 233 КПК регулює дії після невідкладного обшуку, проте не дає підстави тлумачити його як запобігання знищенню доказів. Конституційна норма щодо врятування майна передбачає саме дії на захист інтересів власника, запобігання знищенню або пошкодженню майна, а не його вилучення з метою доказової бази. Іншими словами, право власника розпоряджатися своїм майном має бути непопорушним.

Друге питання - безпідставне поширення значення «врятування майна» на процесуальні потреби кримінального провадження, аргументоване статтею 2 КПК, яка визначає завдання кримінальної юстиції. Такий підхід призводить до підміни основоположного принципу: забезпечення недоторканності житла до моменту, поки суд не визнає обґрунтованість такого втручання.

Захист конституційних прав і застереження щодо небезпечних прецедентів

Основний обов'язок суду - охороняти права і свободи громадян та забезпечувати належну правову процедуру. КПК містить низку гарантій, зокрема вимогу попереднього дозволу суду на обшук (стаття 234), а також заборону на використання доказів, здобутих без такого дозволу (стаття 87). Розширення поняття «врятування майна» до відшукування доказів фактично стирає

межу між ординарним обшуком і винятковим випадком невідкладного обшуку.

Подібний підхід може створити небезпечний прецедент, коли норма Конституції буде піддаватися змінним інтерпретаціям, що уможливить зловживання правом на втручання в особисте життя громадян.

Висновок

На нашу думку, тлумачення більшістю суддів положення про «врятування майна» суперечить духу Конституції. Попри потребу ефективного розслідування злочинів, такий підхід ставить під загрозу фундаментальні права громадян. Суд має дотримуватися традиційного значення понять та забезпечувати додаткові запобіжники від неправомірного втручання. Конституційні гарантії - це бар'єр, покликаний захищати права гро-

мадян, і його послаблення ризикує перетворити виняток на правило.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0.#Text>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. №. 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 07.10.2024 №466/525/22 URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/122302600>

4. Окрема думка судді до постанови Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 07.10.2024 у справі №466/525/22 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122543834>

Шановні друзі та колеги!

Основні теми випуску «Бюлетеню ААУ» в березні 2025 р. будуть присвячені дослідженню тих питань, які будуть предметом дискусій на VII-му Судовому форумі ААУ: зловживання процесуальними правами (повноваженнями): суб'єкти, причини та механізми протидії; особливі практики: антикорупційна й антимонопольна, вирішення податкових спорів; правосуддя в умовах війни: сучасний стан, перспективи змін

та тенденції подальшого розвитку; судові інструменти у механізмі компенсації збитків, завданих військовою агресією та військовими злочинами, а також при вирішенні майнових спорів за участю держави; судочинство під час війни: внутрішні та зовнішні загрози незалежності тощо.

Статтю необхідно надіслати до 14 лютого 2025 р. (включно) на e-mail ed@uaa.org.ua. Моб. тел. у разі виникнення додаткових запитань: **+38 (067) 501 56 10. Гуц Наталія.**

«БЮЛЕТЕНЬ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ»

№7 (62) грудень 2024 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ №19855-9655Р від 22.04.2013

Відповідальний редактор:

Ольга Дмитрієва, Президентка ААУ,
керуюча партнерка АО «Dmitrieva & Partners»,
кураторка Law & Business Studio

Засновник: Всеукраїнська громадська організація

«Асоціація адвокатів України»
вул. Дніпровська набережна, 3, м. Київ, 02098
моб. тел.: +38 067 343-34-07
e-mail: info@uaa.org.ua | www.uaa.org.ua

Сфера розповсюдження:

загальнодержавна, зарубіжна

Мета видання: поширення юридичних, адвокатських і наукових знань, інформування про діяльність ААУ та з правових питань

Статус видання: вітчизняне

Над випуском працювали: Буток Тетяна, Гуц Наталія, Сафронова Тетяна, Стеценко Руслана, Лук'яненко Олександр, Костюченко Олена, Лисенко Сергій, Бедний Іван, Майстро Дмитро, Крикун-Труш Артем, Ісаєнко Євгеній, Моргун Дмитро, Іванець Андрій, Ханін Семен

Друк: ТОВ «АРТ СТУДІЯ ДРУКУ», м. Київ,
вул. Бориспільська, 15. www.artprintstudio.com.ua
Замовлення №4434. Наклад 100 екз.

Дизайн: ФОП Остапенко Я.М.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Expert in
Sanctions Law

but not for russians

vbpartners.ua